

Памяць вогненных гадоў (Вялікая Айчынная вайна у творах беларускіх пісьменнікаў)

Для Беларусі сёлетні год – асаблівы. Спаўняецца 70 год з дня вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Для беларускага народа памяць аб гэтай вайне незабыўная, святая. Воіны і працоўнікі тылу, мужныя партызаны і бясстрашныя падпольшчыкі, старыя, жанчыны і дзеці, не шкадуючы сіл, кавалі Перамогу. Аб падзеях мінулай вайны напісана шмат навуковых прац і артыкулаў, успамінаў і мастацкіх твораў. Яны напоўнены не толькі хваляючай трагедыяй перажытага, але і пачуццём гонару, ўдзячнасці воінам, якія прынеслі вызваленне на беларускую зямлю. Гэтыя кнігі даюць магчымасць зразумець і аданіць значнасць разгрома варожых войскаў на нашай зямле. Нягледзячы на аддаленасць часу, цікавасць да падзей вайны не змяншаецца.

Іван Якаўлевіч Навуменка нарадзіўся 16 лютага 1925 года ў гарадскім пасёлку Васілевічы Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці.

Перад вайной вучыўся ў сярэдняй школе. У часы ВАВ уваходзіў у падпольную групу “За Радзіму”, якая арганізавалася з вучняў-камсамольцаў, прымаў удзел у партызанскім руху. Разам з часцямі Савецкай Арміі вызваляў родныя Васілевічы.

Пасля вайны супрацоўнічаў у газеце “Бальшавік Палесся”, быў уласным карэспандэнтам газеты “Звязда”. Адначасова завочна вучыўся на філфаку БДУ.

У 1954 годзе скончыў аспірантуру, абараніў кандыдацкую дысертацыю, стаў выкладчыкам беларускай літаратуры ва ўніверсітэце. У 1969 годзе абараніў доктарскую дысертацыю і атрымаў навуковую ступень доктара філалагічных навук. З 1971 года – прафесар, з 1972 – член-карэспандэнт АН БССР. З 1973 года працуе дырэктарам Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР.

Пяру Івана Навуменкі належаць зборнікі апавяданняў “Семнаццацатай вясной” (1957), “Хлопцы-равеснікі” (1958), “Таполі юнацтва” (1966),

апавесці “Вайна каля Цітавай копанкі” (1959), “Бульба” (1964), літаратуразнаўчыя працы “З глыбінь жыцця” (1960), “Пісьменнікі-дэмакраты” (1967) і другія кнігі. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі за зборнік “Таполі юнацтва” і Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Коласа за літаратуразнаўчыя працы пра Янку Купалу і Якуба Коласа

Раман “Сасна пры дарозе” - першая частка трылогіі, у якую яшчэ ўваходзяць - “Вецер у соснах” і “Сорак трэці”. Гэта прэўдзівы, патрыятычны твор, напісаны з вялікай любоўю да нашай сацыялістычнай Бацькаўшчыны. Раман апавядае пра першы год Вялікай Айчыннай вайны, пра першыя крокі партызанскага руху на Палессі. Героі твора – моладзь, юнакі і дзяўчаты аднаго палескагараёна, і людзі старэйшага пакалення, камуністы-падпольшчыкі, арганізатары і кіраўнікі партызанскага руху.

Алесь (Аляксандр Міхайлавіч) Адамовіч нарадзіўся 03.09.1927 года ў ввёсцы Канюхі Капыльскага раёна Мінскай вобласці ў сям’і служачых.

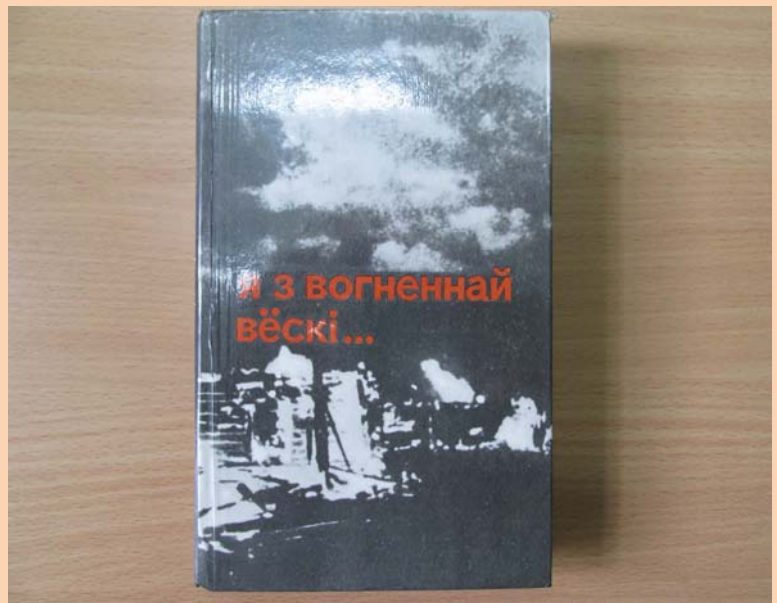
У 1942 годзе ён, вучань сярэдняй школы, - сувязны, з 1943 г. - баец партызанскага атрада імя Кірава Мінскага злучэння. У 1944-1945 гг. - студэнт Ленінагорскага горна-металургічнага тэхнікума (Алтайскі край). У 1945-1950 гг. - вучыўся на філалагічным факультэце БДУ імя У. І. Леніна. У 1953 годзе скончыў аспірантуру пры ўніверсітэце і працаваў там жа на кафедры беларускай літаратуры. У 1954-1962 гг., з 1967 г. - навуковы супрацоўнік, у 1976-1983 гг. - загадчык сектара літаратурных узаемасувязей Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР. У 1962-1966 гг. - вучыўся на Вышэйшых сцэнарных курсах у Маскве, 1964-1966 гг. - выкладаў беларускую літаратуру ў МДУ імя М. В. Ламаносава. З 1966 г. - зноў працаваў у Інстытуце літаратуры. У 1982 г. - у складзе дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXXVII сесіі Генеральнай

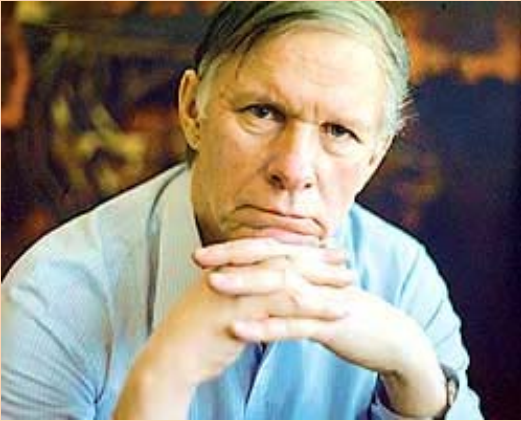
Асамблеі ААН. З 1987 г. - дырэктар навукова-даследчага Інстытута кінамастацтва ў Маскве. Народны дэпутат СССР (1989). Член-карэспандэнт АН БССР, доктар філалагічных навук, прафесар. Член Беларускага ПЭН-цэнтра з 1989 г. Член СП СССР з 1957 г. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, “Знак Пашаны” і медалямі.

У нас прадстаўлены дзве кнігі з твораў, што з’яўляюцца аднымі з самых значных у літаратурнай творчасці Алеся Адамовіча. У склад першай увайшлі “**Хатынская повесть**” (за гэты твор А. Адамовіч – лаўрэат прэміі Міністэрства абароны СССР у 1974 годзе і Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа ў 1976 годзе) і “**Каратели**”, напісаныя на дакументальным матэрыяле. “Каратели” - мастацка-публіцыстычнае павестваванне аб зварынай сутнасці філасофіі фашызму. У цэнтры падзей – крававыя дзеянні батальёна гітлераўскага карацеля Дзерлівангера на тэрыторыі Беларусі.

Другая кніга - “**Я з вогненнай вёскі...**”, напісаная Алесем Адамовічам у сааўтарстве з Янкам Брылем і Уладзімірам Калеснікам. Гэта дакументальная трагедыя, кніга-памяць, жывы голас людзей, што былі спалены, забіты разам з сям’ёй, разам са сваёй вёскай, і якія – жывуць. Дзесяткі кіламетраў магнітафонных запісаў – расказы больш як трохсот непасрэдных сведкаў хатынскіх трагедый – склалі змест гэтай кнігі. Тысячы кіламетраў дарог – асфальтаваных, палявых, ясных – звязваюць іх, ахвяры фашысцкіх зверстваў.

Васіль Уладзіміравіч Быкаў нарадзіўся 19.06.1924 года ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям’і. Вучыўся на скульптурным аддзяленні Віцебскага мастацкага вучылішча. Скончыў экстэрнам Кубліцкую сярэдняю школу. У пачатку ВАВ у складзе інжынернага батальёна ўдзельнічаў у будаўніцтве абаронных збудаванняў

Са жніўня 1942 года – курсант Саратаўскага пяхотнага вучылішча. Удзельнічаў у баях на 2-м і 3-м Украінскіх франтах. Быў двойчы паранены. Прайшоў Румынію, Венгрыю, Югаславію, Аўстрыю.

Пасля дэмабілізацыі (1947) працаваў мастаком у гродзенскіх мастацкіх майстэрнях, стыльрэдактарам абласной газеты “Гродзенская правда”.

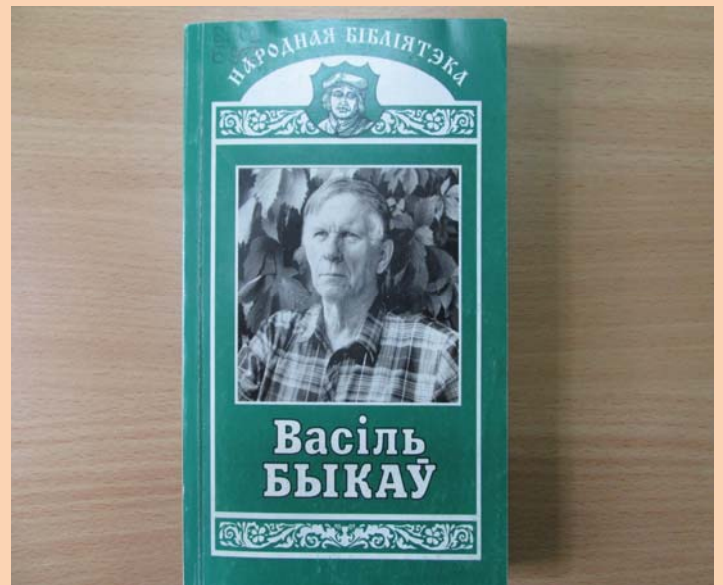
1949-1955 – зноў служыў у Савецкай Арміі. 1956-1972 – літсупрацоўнік, затым літкансультант газеты “Гродзенская правда”, 1972-1978 – сакратар Гродзенскага абласнога аддзялення СП БССР.

У 1990 годзе абраны прэзідэнтам Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”. Ганаровы грамадзянін Ушацкага раёна Віцебскай вобласці. Член СП СССР з 1959 г.

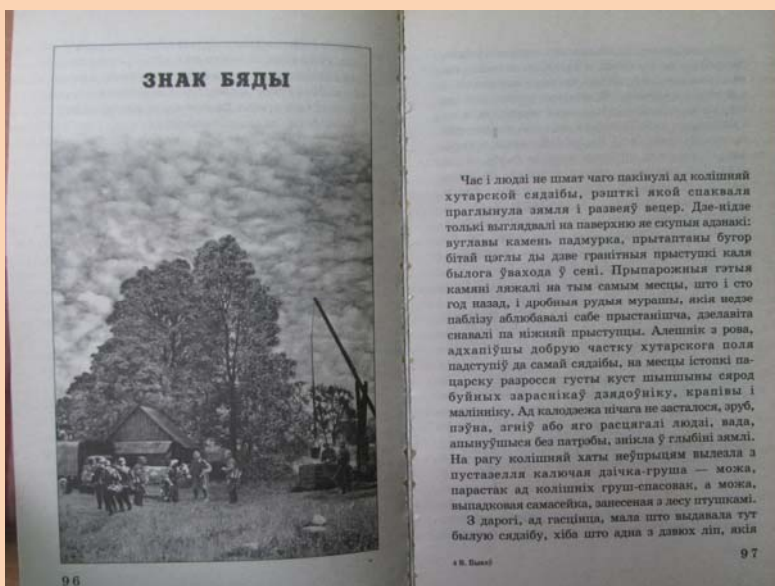
Герой Сацыялістычнай Працы (1984). Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны I ступені і медалямі.

Народны пісьменнік БССР (1980). Аўтар шматлікіх кніг апавяданняў, аповесцяў.

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1964) за аповесць “Трэцяя ракета”, Дзяржаўнай прэміі СССР (1974) за аповесці “Абеліск” і “Дажыць да світання”, Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1978) за аповесці “Воўчая зграя” і “Яго батальён”, Ленінскай прэміі (1986) за аповесць “Знак бяды”.

Тэма Другой Сусветнай вайны заўсёды была адной з галоўных у творчасці В. Быкава. Але ў ваеннай тэме твораў Быкава – яго вострае пачуццё сучаснасці і клопат пра лёс сённяшняй Беларусі.

Аповесць «**Знак бяды**» належыць да самых значных і глыбокіх сучасных твораў. Праз вайну аўтар здолеў раскрыць гісторыю вёскі, лесу людзей, важнейшыя сацыяльныя і маральныя працэсы дзесяцігоддзяў, што папярэднічалі вайне. В. Быкаў паказаў, што многае можна ўбачыць і зразумець толькі праз трагедыю, якая раскрывав такай глыбіні чалавечай душы, да якіх ніякім іншым спосабам нельга дабрацца. У аповесці сама вайна паказана крыху інакш, бо цяпер у цэнтры твора яго галоўнымі героямі сталі не салдаты ці партызаны, а звычайныя мірныя жыхары, якія вымушаны былі ўзяць зброю ў рукі і стаць на абарону Радзімы.

Аповесць “**Балота**” ўражае не складанасцю сюжэтай лініі, складанае для чытача – паверыць у рэальнасць абсурду апісанай сітуацыі. Хлопчык-пастушок Косця шчыра імкнецца дапамагчы вайскоўцам, якія заблыталіся, не ведаючы, як прабрацца да месца назначэння. Камандзір Гусакоў задаецца пытаннем: што рабіць з хлопцам, які прывёў іх да вызначанага месца. Косцю, як разважае вайсковец, ні пусціць, ні ўзяць з сабой нельга. Такім чынам, балота ў творы не толькі лясная багна, праз якую хлопчык вядзе вайскоўцаў, гэта балота чалавечай душы, чэрствай да болю, пакут ахвяр вайны.

Іван Рыгоравіч Новікаў – бачны савецкі журналіст і пісьменнік.

Яго першая кніга – нарыс “Дзесяць тыдняў у Злучаных Штатах Амерыкі” - выйшла ў Беларусі ў 1958 годзе. Асобнымі кнігамі выдадзены яго нарысы “Палескае золата” (1959) і “Побач сябры” (1960). Герані беларускага народа прысвечана дакументальная аповесць “Вера Харужая” (1962).

Пра баевыя справы савецкіх разведчыкаў у тылу ворага распавядаецца ў дакументальнай аповесці “Дарогі скрыжаваліся ў Мінску” (1964).

Аповесць “**Руіны страляюць ва ўпор**” адкрывае нам поўны драматызму старонкі гісторыі падпольнай барацьбы ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Выкарыстоўваючы багаты дакументальны матэрыял, пісьменнік стварыў цікавы твор пра падпольшчыкаў горада Мінска

Мікола(Мікалай Гаўрылавіч) Ткачоў нарадзіўся ў вёсцы Горанка Краснапольскага раёна Магілёўскай вобласці ў сялянскай сям'і.

У 1939 годзе скончыў панава-эканамічны факультэт Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі імя В. У. Куйбышава. У студзені 1940 года быў прызваны ў Чырвоную Армію. Працаваў у рэдакцыі дывізіённай газет. У часы ВОВ удзельнічаў у баях на фронце і ў партызанскай барацьбе ў тыле ворага. Пасля вайны працаваў у рэдакцыі магілёўскай абласной газеты “З Радзіму”, быў адказным сакратаром часопіса “Полымя” (1949-1957), галоўным рэдактарам газеты “Літаратура і мастацтва” (1957-1959), сакратаром праўлення СП Беларусі (1959-1972). З 1972 года – дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура”.

Узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, “Дружбы народаў”, “Знак Пашаны” і медалямі. На старонках рэспубліканскіх перыядычных выданняў апублікаваў шэраг апавяданняў і нарысаў. Былі выдадзены кнігі прозы: раман “Згуртаванасць” (1951), зборнік апавяданняў і нарысаў “Пошукі скарбаў” (1963).

Кніга распавядае чытачам пра агні партызанскіх і франтавых баёў, агні будаўніцтва мірнага жыцця, агонь людскіх сэрцаў у імя свабоды і росквіту роднай зямлі, перамогі на ёй шчасця, радасці і прыгажосці... Гэтым дыхаюць старонкі кнігі, якая аб'яднала ў сабе “Згуртаванасць” - раман пра падполшчыкаў і партызан Беларусі, лепшыя апавяданні і нарысы, напісаныя пісьменнікам за гады літаратурнай працы.

Святлана Алексіевіч нарадзілася 31.05.1948 года ў горадзе Івана-Франкоўску (Украіна) у сям'і ваенаслужачага.

Працавала выхавацелькай Асавецкай школы-інтэрната, а затым настаўніцай гісторыі і нямецкай мовы Белажэвіцкай сямігадовай школы Мазырскага раёна.

Таксама была працаўніком бярозаўскай раённай газет “Маяк камунізма” (пасля таго, як скончыла адзяленне журналістыкі БДУ ў 1972 годзе). У 1973-1976 – працавала ў рэспубліканскай “Сельскай газете”, у 1974-1984 – загадчык аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса “Неман”. Член Беларускага ПЭН-цэнтра з 1989 г. Член СП СССР з 1983 г.

Аповесці Святланы Алексіевіч працягваюць жанр, пачаты ў нас такімі кнігамі, як “Я з вогненнай вёскі...” А. Адамовіча, Я. Брыля і У.

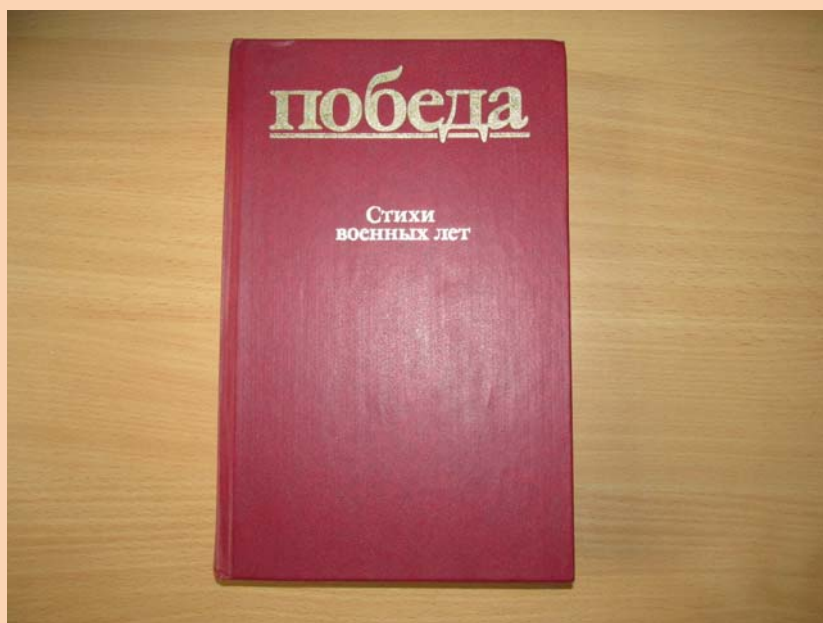
Калесніка і “Блакадная кніга” А. Адамовіча і Д. Граніна. Аповесць “**У войны – не женское лицо**” саставіла больш за дзвесце апавяданняў-споведзяў жанчын-франтавічак, падпольшчыц і партызанак; аповесць “Апошнія сведкі” - успаміны людзей, якія бачылі вайну дзецьмі.

Гэта дакументальна-мастацкая кніга прысвечана падзеям Вялікай Айчыннай вайны, гераічнаму

подзвігу беларускага народа, які змагаўся з брацкімі народамі былога СССР супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У кнізе выкарыстаны як арыгінальныя матэрыялы, так і матэрыялы з перыядычнага друку розных гадоў, а таксама фотадаку-менты з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотадаку-ментаў. Сюды ўвайшла вялікая колькасць твораў такіх пісьменнікаў нашай краіны як Я. Колас, Г. Шыловіч, А. Пысін, Р. Баравікова, А. Марціновіч, І. Гурскі, К. Камейша, У. Ліпскі, Л. Левановіч і інш.

Гэтая кніга – паэтычны летапіс подзвіга савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. У зборнік уключаны найбольш значныя творы пра вайну, напісаныя паэтамі – прадстаўнікамі шматнацыянальнай паэзіі – у 1941-1945 гг. Сюды ўвайшлі вершы такіх нашых паэтаў як: Пятрусь Броўка, Анатоль Вялюгін, Пятро Глебка, Мікола Засім, Янка Купала, Аркадзь Куляшоў, Якуб Колас, Пімен Панчанка, мікола Сурначоў, Максім Танк і інш.

Кніга “Священная война” - гэта кніга пра Вялікую Айчынную вайну. Творы прадстаўнікоў трох славянскіх рэспублік – Беларусі, Расіі і Украіны – краін, якія ўнеслі асаблівы ўклад у пабеду над фашызмам.

Кніга ўваскрашае цяжкія падзеі, што здарыліся з нашымі народамі, у памяці тых, хто засталіся ў жывых. Людзі больш маладога пакалення яшчэ ніжэй схіляюць свае галовы перад заступнікамі сваёй Айчыны.

У кнігу ўвайшлі “Дзённікі” нашага славутага пісьменніка **Івана Мележа**, якія былі выдадзеныя толькі аднойчы і невялікім тыражом. Гэты дзённік баявых дзён дае магчымасць сённяшняму пакаленню адчуць і ў думках перажыць выключнасць ваенных падзей. І. Мележ піша каротка, з вялікай грусцю і болем: “З франтавых таварышаў, якія тут завуцца, прыйшлі з вайны, мне вядомыя тры...”, ці “Памятаю, у якім настроі усё пісалася. Калі кожны запіс мог быць апошнім...” Трансфармацыю настрою ад безвыходнасці адступлення да радасці першых перамог І. Мележ бачыць і адчувае, з’яўляючыся непасрэдным удзельнікам тых драматычных падзей, і гэтыя пачуцці пераносіць на старонкі свайго літаратурнага дзённіка.

